

PERSPEKTIVE
IMPLEMENTACIJE
EVROPSKIH
STANDARDA U PRAVNI
SISTEM SRBIJE

KNJIGA 4

ZBORNİK RADOVA

Priredio
Prof. dr Stevan Lilić

BEOGRAD, 2014

Lektor i korektor

Irena Popović

Tehnički urednik

Zoran Grac

Korice

Marija Vuksanović

Priprema i štampa

Dosije studio, Beograd

ISBN 978-86-7630-469-1

Tiraž

300

Adresa redakcije

Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu
Centar za izdavaštvo i informisanje
Bulevar kralja Aleksandra 67
Tel./faks: 30-27-725, 30-27-776
e-mail: centar@ius.bg.ac.rs
web: www.ius.bg.ac.rs

CIP – Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
340.137(4-672EU:497.11)(082)

PERSPEKTIVE implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije : zbornik radova. Knj. 4 / priredio Stevan Lilić. – Beograd : Pravni fakultet, Centar za izdavaštvo i informisanje, 2014 (Beograd : Dosije studio). – 355 str. ; 24 cm. – (Biblioteka Zbornici)

Na spor. nasl. str.: Perspectives of Implementation of European Standards in Serbian Legal System. – Tekst lat. i ćir. – Tiraž 300. – Str. 9–10: Predgovor / urednik ; Forward / editor. – Napomene i bibliografske reference uz tekst. – Summaries.

ISBN 978-86-7630-469-1

1. Лилић, Стеван [уредник] [аутор додатног текста]

а) Право – Хармонизација – Европска унија – Србија – Зборници

COBISS.SR-ID 212155404

PRAVO NA REGRES RODITELJA KOJI JE SAM IZDRŽAVAO DETE

Apstrakt

Osoba koja je faktički davala izdržavanje, a nije imala pravnu obavezu da to čini, na osnovu člana 165. Porodičnog zakona ima pravo na naknadu od lica koje je po tom zakonu bilo dužno da daje izdržavanje. Sve donedavno, u dugogodišnjoj sudskoj praksi redovnih sudova u Srbiji nikada nije bilo dovedeno u pitanje tumačenje prema kome se to pravilo ima primeniti i na onog roditelja koji je sam izdržavao dete, što znači da i taj roditelj ima pravo na regres od drugog roditelja. Međutim, Vrhovni kasacioni sud nedavno je doneo odluku koja nije u skladu sa prethodnim opšteprihvaćenim stavom u pogledu takvog tužbenog zahteva. Nasuprot takvom stanovištu, ovaj tekst prikazuje argumente koji, s jedne strane, pokazuju da se pojam „osobe koja je faktički davala izdržavanje, a nije imala pravnu obavezu” nesumnjivo mora primeniti i na roditelja koji jeste bio obavezan da doprinosi za izdržavanje svog deteta, ali ne i da bude jedini dužnik izdržavanja. S druge strane, roditelji solidarno odgovaraju za obaveze preuzete radi podmirjenja potreba zajedničkog života u braku, kao i za obaveze koje po zakonu terete oba supružnika, pa je i njihova obaveza da podmiruju potrebe izdržavanja zajedničkog deteta zajednička i solidarna.

Ključne reči: Zakonsko izdržavanje. – Roditeljsko pravo. – Prava deteta.

1. POJAM I PRAVNA PRIRODA ZAKONSKOG IZDRŽAVANJA

Obligacija izdržavanja je pravni odnos između dve određene strane u kome jedna strana (poverilac izdržavanja) ima pravo da zahteva od druge strane (dužnik izdržavanja) određeno davanje, koje se sastoji u obezbeđenju sredstava za zadovoljenje osnovnih životnih potreba.¹

* Autorka je redovna profesorka Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu i sudija Ustavnog suda Srbije. Rad je rezultat istraživanja u okviru projekta Perspektive implementacije evropskih standarda u pravni sistem Srbije (179059), koji podržava Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije..

1 U literaturi se nailazi i na druge slične definicije izdržavanja: „Izdržavanje znači redovno snabdevanje jednog lica materijalnim dobrima u cilju podmirjenja njegovih potreba.” – Gams, A., *Bračno i porodično imovinsko pravo*, Beograd 1966, str. 110; „Zakonsko izdržavanje je dužnost i pravo članova porodice, kojim se obezbeđuje redovno davanje u novcu ili u drugim materijalnim dobrima licu koje ne može samo obezbediti svoju egzistenciju, u cilju podmirjenja svih njegovih potreba (potpuno izdržavanje), ili samo jednog dela

Obligacija izdržavanja nastaje iz različitih izvora. Može poticati iz ugovora (ugovor o doživotnom izdržavanju, ugovor o hraniteljstvu itd.), jednostranog pravnog posla (na primer, iz testamenta) ili drugih pravnih činjenica, kao što su brak, srodstvo i vanbračna zajednica.² Uobičajeno je da se u ovom poslednjem slučaju govori o *zakonskom* izdržavanju, zbog toga što se izdržavanje supružnika, odnosno vanbračnih partnera i srodnika uređuje zakonskim normama. Razume se, i ostali izvori obligacije izdržavanja takođe se, u krajnjoj liniji, zasnivaju na zakonu koji određenim pravnim činjenicama daje pravnu snagu i pretvara ih u izvore obligacija. Naime, nastanak svakog obligacionog odnosa uslovljen je postojanjem odgovarajućih pravnih činjenica koje su sadržane u pretpostavkama pravnih normi objektivnog prava. Pravne činjenice su veoma raznovrsne, tako da je moguće i korisno, posebno u teorijskom smislu, klasifikovati ih prema određenim merilima i zajedničkim osobinama. Rezultat takvog grupisanja jesu skupovi pravnih činjenica koji su u teoriji obligacionog prava označeni kao izvori obligacija.³ U tom smislu, dakle, zakon ne bi mogao biti smatran nikakvim posebnim izvorom obligacije izdržavanja jer je zakon izvor obligacionog odnosa, ali samo kao opšti pravni akt koji određenom činjeničnom skupu daje pravnu snagu. Uprkos tome, zakon figurira u različitim klasifikacijama izvora obligacija kao naročit izvor nastanka obligacija, a među obligacijama koje su tipično „zakonske” gotovo redovno nailazi se i na obligaciju izdržavanja. Objašnjenje treba tražiti u češćoj i ustaljenijoj pojavi nekih pravnih činjenica u pravnom životu, čime one postaju imenovani izvori obligacija, što vodi proučavanju svakog izvora posebno. Drugi skupovi pravnih činjenica, koji po zakonu takođe vode nastanku obligacija, nemaju zajedničkih obeležja, te su se pretvorili u „zakonske” obligacije. Drugim rečima, i „zakonske” obligacije nastaju na osnovu nekih činjenica, a ne iz zakona samog po sebi, iz činjenica koje zakonska norma ne stvara, već samo priznaje. Međutim, kako je „zakonsko izdržavanje” opšte-prihvaćen pojam u pravnoj literaturi za supružansko, partnersko i srodničko izdržavanje, to će on biti upotrebljavan na isti način i u ovom tekstu.

Zakonsko izdržavanje ima nekoliko važnih karakteristika koje ukazuju na njegovu specifičnu pravnu prirodu i koje ga udaljavaju od drugih oblika izdržavanja. Najvažnije odlike pravne prirode zakonskog izdržavanja jesu sledeće: zakonsko izdržavanje je uređeno imperativnim normama (što znači da se poverilac i dužnik izdržavanja ne mogu sporazumevati o samom pravu, odnosno dužnosti izdržavanja, niti se poverilac izdržavanja može odreći

njegovih potreba (delimično izdržavanje).” – Mladenović, M., *Porodično pravo*, knjiga II, Beograd 1981, 561–562.

- 2 U domaćoj pravnoj književnosti bila je veoma rasprostranjena zabluda da je i građansko-pravni delikt izvor obligacije izdržavanja. Za iscrpnu argumentaciju protiv takvog stava, a za razlikovanje obaveze izdržavanja od naknade štete u obliku rente, videti Stanković, O., *Naknada štete u obliku rente*, Beograd 1975, str. 67–69, Katunac, Ž., *Pravna priroda i visina zahteva izdržavanih lica prema ubici njihovog izdržavaoca*, „Pravni život”, br. 2–3/1954, str. 43.
- 3 Opširnije o različitim podelama izvora obligacija u pravnoj teoriji i zakonodavstvu videti: Perović, S., *Obligaciono pravo*, Beograd 1980, str. 140–150.

svoga prava,⁴ ali je dozvoljeno sporazumevanje o visini i modalitetima davanja izdržavanja⁵); zakonsko izdržavanje je lično imovinsko pravo (to svojstvo znači da je zakonsko izdržavanje i kao pravo i kao dužnost strogo vezano za ličnost poverioca i dužnika, pa se ne može prenositi na druge osobe ni *inter vivos* ni *mortis causa*;⁶ pravo na zakonsko izdržavanje ne zastareva⁷ (ali zastarevaju potraživanja povremenih davanja koja dospevaju godišnje ili u kraćim određenim vremenskim razmacima, i to za tri godine od dospelosti svakog pojedinog davanja⁸); obaveza zakonskog izdržavanja se može menjati kako zbog promenjenih okolnosti,⁹ tako i u slučaju automatske mesečne

- 4 Zabrana odricanja od prava na izdržavanje potvrđena je i zakonskom normom koja se odnosi na sva lica između kojih se može konstituisati zakonsko izdržavanje. Videti čl. 8. st. 2. Porodičnog zakona („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 18/2005). No, nije tako bilo ranije. Naime, kako se među ranijim zakonskim odredbama srpskog prava nije nalazila i norma o zabrani odricanja od prava na izdržavanje između razvedenih bračnih drugova, Vrhovni sud Srbije je na osnovu sistematskog tumačenja tadašnjeg zakona zauzeo stanovište da se „razvedeni bračni drug može odreći prava na izdržavanje, odnosno prava na povećanje dosuđenog izdržavanja”. Videti: Pravno shvatanje Građanskog odeljenja Vrhovnog suda Srbije od 12. novembra 1990. Iz arhive suda. Takvo stanovište suda ne bi se moglo prihvatiti ne samo zato što je bilo u suprotnosti sa celokupnom dotadašnjom sudskom praksom nego, pre svega, zbog toga što nije nudilo nikakve valjane razloge za izrečeni stav. Nakon usvajanja novog Porodičnog zakona Srbije takvo tumačenje moralo bi se oceniti kao potpuno pogrešno. Opširnije o zabrani odricanja od supružanskog izdržavanja videti: Draškić, M., *Zasnivanje obligacije izdržavanja u bračnom pravu Jugoslavije*, Beograd 1986, str. 71–73.
- 5 Videti čl. 82. st. 1. tačka 4. Zakona o javnom beležništvu („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 31/2011). Nakon 1. septembra 2014. godine takav ugovor može se sačiniti samo u obliku javnobeležničkog zapisa, a početak primene ovog zakona određen je čl. 6. Zakona o izmenama Zakona o javnom beležništvu („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 19/2013).
- 6 Zbog takve prirode zakonskog izdržavanja nije dozvoljena kompenzacija sa bilo kojom drugom novčanom obavezom niti zakonsko izdržavanje može biti predmet prinudnog izvršenja. Videti čl. 341. tačka 5. Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ”, br. 29/1978 i „Službeni list SRJ”, br. 31/1993) i čl. 147. tačka 1. Zakona o izvršenju i obezbeđenju („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 31/2011).
- 7 Videti čl. 373. st. 3. Zakona o obligacionim odnosima. Od ovog pravila postoje samo dva izuzetka. Zastarevaju, naime, pravo na zakonsko izdržavanje razvedenog supružnika i partnera iz vanbračne zajednice. Videti čl. 279. st. 3. i 5. Porodičnog zakona.
- 8 Videti čl. 372. st. 1. Zakona o obligacionim odnosima. No, zastarevanje ne teče između bračnih drugova, između roditelja i dece dok traje roditeljsko pravo, između staraoca i štićenika, te između osoba koje žive u vanbračnoj zajednici. Videti čl. 381. Zakona o obligacionim odnosima.
- 9 Videti čl. 164. Porodičnog zakona. Tumačenje te odredbe u pravnoj teoriji, međutim, nije bilo jedinstveno i dovelo je do nastanka dva različita pravna stanovišta. Prema jednom, promena visine izdržavanja predstavlja prečutnu primenu klauzule *rebus sic stantibus* u porodičnom pravu, pošto je sudu dozvoljeno da po zahtevu zainteresovanog lica poveća, snizi ili potpuno ukine obavezu izdržavanja, kao i da izmeni način izdržavanja dosuđen pravnosnažnom odlukom, ako su se okolnosti na osnovu kojih je odluka doneta docnije izmenile. Tako Prokop, A., *Porodično pravo – Odnosi roditelja i dece*, Zagreb 1972, 172, Perović, S., *op. cit.*, 423, Mitić, M., *Porodično pravo u SFRJ*, Beograd 1980, 413. Prema drugom stanovištu, nije reč o primeni pravila o uticaju promenjenih okolnosti koje funkcioniše u ugovornom pravu i na osnovu koga se ugovor može izmeniti, ili čak i

revalorizacija dosuđenog zakonskog izdržavanja u novcu;¹⁰ obaveza zakonskog izdržavanja zavisi i od tzv. minimalne sume izdržavanja, koja predstavlja sumu koju kao naknadu za hranjenike odnosno lica na porodičnom smeštaju periodično utvrđuje ministarstvo nadležno za porodičnu zaštitu;¹¹ zakonsko izdržavanje ima privilegovan status u izvršnom postupku (što znači, s jedne strane, da zakonsko izdržavanje ima relativno prvenstvo namirenja kod prinudnog izvršenja prodajom nepokretnosti,¹² a s druge strane, izvršenje se sprovodi na minimalnoj zaradi, odnosno na invalidnini, ortopedskom dodatku ili invalidskom dodatku samo za potraživanja po osnovu zakonskog izdržavanja, kao i nekih vidova naknade štete, i to samo do iznosa od jedne polovine tih primanja¹³); zakonsko izdržavanje ima privilegovan status i u parničnom postupku (na primer, sud je dužan da naročito hitno postupi u sporovima o izdržavanju, što znači da se prvo ročište zakazuje u roku od osam dana od dana kada je tužba primljena u sudu, a drugostepeni sud dužan je da donese odluku u roku od 15 dana od dana kada mu je dostavljena žalba,¹⁴ u parnicama za zakonsko izdržavanje mesno je nadležan, pored suda opšte mesne nadležnosti, i sud na čijem području tužilac ima prebivalište,

raskinuti, kada zbog izvanrednih događaja koji se nisu mogli predvideti u vreme zaključenja ugovora ispunjenje obaveze postane preterano otežano za jednu ugovornu stranu. Naprotiv, promena visine izdržavanja nije uslovljena, najčešće, nikakvim izuzetnim i nepredvidivim okolnostima, već činjenicom da se poremetio odnos između potreba poverioca izdržavanja i mogućnosti dužnika izdržavanja. Tako Stanković, V., *Zakonska obaveza izdržavanja u jugoslovenskom pravu*, doktorska disertacija, Beograd 1960, 194, Gams, A., *op.cit.*, 125, Korać, R., *Pravna priroda promjenljivosti visine zakonske alimentacije*, „Glasnik Advokatske komore Vojvodine”, br. 12/1985, 4–7.

- 10 Naime, poverilac izdržavanja može po svom izboru zahtevati da visina izdržavanja bude određena u fiksnom mesečnom novčanom iznosu ili u procentu od redovnih mesečnih novčanih primanja dužnika izdržavanja. Ako se poverilac izdržavanja opredeli za ovo drugo rešenje, visina izdržavanja, po pravilu, ne može biti manja od 15% niti veća od 50% redovnih mesečnih novčanih primanja dužnika izdržavanja (zarada, naknada zarade, penzija, autorski honorar itd.), umanjenih za poreze i doprinose za obavezno socijalno osiguranje. Ako, pak, dužnik izdržavanja ne ostvaruje stalna mesečna novčana primanja, logično je da se poverilac izdržavanja opredeli da zahteva da izdržavanje bude određeno u fiksnom mesečnom novčanom iznosu, pa u tom slučaju ne može biti govora o automatskoj mesečnoj revalorizaciji. Videti čl. 162. st. 1–2. Porodičnog zakona.
- 11 Ovakvom odredbom, dakle, sudovi dobijaju uputstvo da prilikom određivanja visine zakonskog izdržavanja vode računa da ono ne bude manje od onoga što građanima mora da obezbedi država na osnovu socijalnih davanja koja su najbližnja izdržavanju. Sa druge strane, razume se, dužnik izdržavanja uvek ima mogućnost da dokazuje da su potrebe poverioca izdržavanja manje nego što je to uobičajeno, odnosno da su prihodi dužnika izdržavanja nedovoljni da zadovolje kriterijum minimalne sume izdržavanja. Videti čl. 160. Porodičnog zakona. Na osnovu odluke Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, koja je na snazi od 7. maja 2014. godine, mesečna naknada za izdržavanje deteta u hraniteljskoj porodici iznosi 23.428,00 dinara. Videti <http://www.minrzs.gov.rs/doc/davanja/Cene%20porodicnog%20smestaja%20od%2001.05.2014%20SKENIRANO.pdf>
- 12 Videti čl. 137. tačka 2. Zakona o izvršenju i obezbeđenju.
- 13 Videti čl. 148. st. 2. i 4. Zakona o izvršenju i obezbeđenju.
- 14 Videti čl. 280. Porodičnog zakona.

odnosno boravište, ako je tužilac poverilac izdržavanja¹⁵ itd.); zakonsko izdržavanje uživa posebnu zaštitu u krivičnom¹⁶ i naslednom pravu¹⁷ itd.

2. ŠTA JE PRAVO NA REGRES?

Među specifičnim odlikama pravne prirode zakonskog izdržavanja, dve su posebno važne za temu ove rasprave. Najpre, zakonsko izdržavanje se ne može tražiti za proteklo vreme jer je od davnina poznat i prihvaćen pravni princip da se ne živi u prošlosti (*in praeteritum non vivitur*). Stoga se izdržavanje ne može tražiti za vreme koje je proteklo, već samo za budućnost. U našoj sudskoj praksi prihvaćeno je stanovište da se izdržavanje, po pravilu, može dosuditi od momenta podnošenja tužbe, a samo izuzetno i za vreme od 6 meseci pre podnošenja tužbe, pod uslovom da poverilac izdržavanja navede opravdane razloge zbog kojih nije ranije podneo tužbu.¹⁸

S druge strane, isplaćeni iznosi zakonskog izdržavanja se ne vraćaju. Drugim rečima, ako je zakonsko izdržavanje davao onaj ko nije bio dužan ili je dužnik plaćao više nego što je bio dužan, zakonska obaveza izdržavanja pretvara se u naturalnu obligaciju prema poveriocu izdržavanja. Međutim, lice koje je faktički davalo izdržavanje ima pravo da zahteva naknadu tih troškova od onog ko je po zakonu bio dužan da daje izdržavanje. Štaviše, Porodični zakon je u okviru ove odredbe predvideo i to da ako je više lica istovremeno bilo dužno da daje izdržavanje, oni odgovaraju trećem licu solidarno za učinjene troškove izdržavanja. To znači da je svako od ovih lica u obavezi da ispuni ceo dug (tzv. pasivna solidarnost), ali samo do visine svojih materijalnih mogućnosti.¹⁹

Dakle, u situaciji kada dužnik zakonskog izdržavanja iz bilo kog razloga nije bio obavezan sudskom odlukom na plaćanje izdržavanja u vreme kada je to bilo neophodno (na primer, vanbračno očinstvo je utvrđeno više godina nakon rođenja deteta, poverilac izdržavanja uopšte nije podnosio tužbu za izdržavanje protiv dužnika, iako je na to imao pravo, jer je prebivalište dužnika izdržavanja bilo nepoznato, dužnik izdržavanja je duže vreme obećavao

15 Videti čl. 43. st. 1. Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 72/2011).

16 Onaj ko ne daje zakonsko izdržavanje, a ta dužnost je utvrđena na osnovu izvršne odluke ili izvršnog poravnjanja pred sudom ili drugim nadležnim organom, podleže krivičnoj odgovornosti za krivično delo „nedavanje izdržavanja”. Videti čl. 195. Krivičnog zakonika („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 85/2005).

17 Zbog nedostojnosti za nasleđivanje ne može biti zakonski ili testamentalni naslednik osoba koja se teže ogrešila o zakonsku obavezu izdržavanja prema ostaviocu. Videti čl. 4. st. 1. tačka 4. Zakona o nasleđivanju („Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 46/1995).

18 „Izdržavanje deteta unatrag, najduže za šest meseci, može se priznati pod izuzetnim uslovima, ako tužiteljica navede i dokaže opravdane razloge koji su je sprečili u pokretanju parnice ranije.” Videti odluku Vrhovnog suda Vojvodine Gzz. 62/52. Navedeno prema: Gams, *op. cit.*, 138.

19 Videti čl. 165. Porodičnog zakona. Opširnije o solidarnim obligacijama videti: Perović, *op. cit.*, 123. i dalje. Videti i čl. 414. i 423. Zakona o obligacionim odnosima.

da će obavezu dobrovoljno ispuniti i time poverioca izdržavanja dovodio u zabludu itd.), usvajanje tužbenog zahteva za izdržavanje za to proteklo vreme više ne bi bilo moguće. Budući da je neko drugi faktički izdržavao poverioca izdržavanja za to vreme, na putu da uspe u takvom sporu poveriocu izdržavanja stoji pomenuto pravilo da se ne živi u prošlosti. Kako iz same definicije zakonskog izdržavanja proizilazi da je ono namenjeno za podmirenje osnovnih egzistencijalnih potreba izdržavane osobe u vreme kada one postoje, činjenica da su te potrebe već podmirene u realnom vremenu koje je proteklo, odnosno da ih je podmirivao neko ko nije bio dužan da to čini, znači da njihovo zadovoljavanje više nije potrebno za to proteklo vreme, odnosno da se potraživanje onoga ko je i bez zakonske obaveze plaćao troškove izdržavanja pretvorilo u naturalnu obligaciju. Drugim rečima, posebnost pravne prirode zakonskog izdržavanja jeste u tome da se obezbedi uredno, a to znači nesmetano i kontinuirano snabdevanje poverioca izdržavanja sredstvima za pokriće osnovnih životnih troškova (kao što su stanovanje, ishrana, odevanje, zdravstvena zaštita itd.), odnosno podmirenje troškova neophodnih za zadovoljavanje drugih životnih potreba izdržavanog lica (na primer, potrebe za obrazovanjem, kulturom, održavanjem socijalnih kontakata, bavljenjem sportom i druge). Dakle, ono što je plaćeno kako bi se obezbedilo da se zaštiti egzistencija jednog lica zakonskim izdržavanjem i trebalo je da bude plaćeno i ne može se tražiti nazad, kako bi to inače bilo moguće kada su u pitanju opšta pravila obligacionog prava. Međutim, upravo zbog takve izuzetne prirode zakonskog izdržavanja moguće je nešto drugo, a to je pravo onoga ko je podmirivao troškove izdržavanja prema osobi prema kojoj takva obaveza po zakonu nije postojala, ili nije postojala u tom obimu u kome je izvršena, da se regresnim tužbenim zahtevom za naknadu troškova izdržavanja obrati onome ko je po zakonu bio dužan da daje izdržavanje, ili je njihova obaveza bila solidarna.

Takvo stanovište je kao nesporno bilo prihvaćeno u pravnoj teoriji²⁰ i u domaćoj sudskoj praksi decenijama unazad, bez obzira na to da li se radilo o pravu roditelja koji je sam izdržavao dete na naknadu troškova izdržavanja od drugog roditelja, ili je bila reč o nekom drugom slučaju zakonskog izdržavanja. Evo nekoliko tipičnih sentenci sudskih odluka koje su objavljivane u rasponu od preko 40 godina.

„Jedan od roditelja koji je sam izdržavao maloletno dete u toku više godina ima pravo da od drugog roditelja traži naknadu srazmernog dela učinjenih izdataka za proteklo vreme, kad je utvrđeno da je on sam snosio te izdatke zbog toga što je drugi roditelj svoju obavezu prema maloletnom detetu očito izbegavao (krije svoje boravište i mesto zaposlenja, davao lažne podatke o svom imenu, obećavao da će isplatiti svoju obavezu) i tako drugog roditelja održavao u zabludi.”²¹

20 Videti Gams, A., *op. cit.*, 123–124. i 161–162, Bakić, V., *Porodično pravo u SFRJ*, Beograd 1988, 361, Mitić, M., *Porodično pravo u SFRJ*, Beograd 1980, 411, Mladenović, M., *op. cit.*, 569.

21 Videti odluku Vrhovnog suda Srbije Rev. 769/65 od 18. juna 1965. Navedeno prema Jan-ković, M., *Komentar Zakona o braku i porodičnim odnosima*, Beograd 1981, 229.

„Lice koje je učinilo troškove radi izdržavanja nekog lica ima pravo da traži naknadu tih troškova od lica koje je bilo obavezno da daje izdržavanje, ukoliko su ti troškovi bili nužni, bez obzira da li je lice koje je učinilo troškove i samo bilo obavezno da daje izdržavanje izdržavanom licu.”²²

„Kada je samo jedan od roditelja doprinosa izdržavanju zajedničke maloletne dece, a drugi roditelj to nije činio, iako je bio u mogućnosti, onda roditelj koji je snosio troškove izdržavanja zajedničke maloletne dece ima pravo da traži da mu drugi roditelj naknadi deo tih troškova u iznosu kojim bi bio, srazmerno svojim materijalnim mogućnostima, obavezan da doprinosi izdržavanju svog deteta.”²³

„Roditelj koji je faktički snosio troškove izdržavanja maloletnog deteta može, u smislu odredbe člana 319. Zakona o braku i porodičnim odnosima, u svoje ime ostvarivati pravo na naknadu tih troškova od drugog roditelja, koji je po zakonu bio dužan da ih snosi.”²⁴

3. PRAVO I DUŽNOST RODITELJA DA IZDRŽAVAJU SVOJE DETE

Obaveza roditelja da izdržavaju svoju maloletnu decu univerzalno je priznata kao jedna od osnovnih i najvažnijih dužnosti iz sadržine roditeljskog prava. U tom pogledu sva su deca u jednakom položaju pred zakonom, bez obzira na svoj status bračnog, odnosno vanbračnog deteta. Obaveza roditelja da izdržavaju svoje maloletno dete zajednička je obaveza roditelja, bez obzira na to koji od roditelja vrši roditeljsko pravo i da li uopšte vrši roditeljsko pravo.²⁵ Ista obaveza pogađa i druge krvne srodnike u pravoj ushodnoj liniji, ako roditelji nisu živi ili nemaju dovoljno sredstava za izdržavanje.²⁶

Roditelji su dužni da izdržavaju dete iz sopstvene imovine ili prihoda, a u skladu sa svojim mogućnostima. Mogućnosti roditelja, međutim, ne procenjuju se na način na koji se to čini kada su u pitanju neki drugi oblici zakonskog izdržavanja, već se smatra da su roditelji uvek dužni, makar i po cenu žrtvovanja nekih sopstvenih potreba, da obezbede izdržavanje svom maloletnom detetu.²⁷ Otuda okolnost što je roditelj, na primer, nezaposlen i bez

22 Videti presudu Vrhovnog suda Srbije Gzz. 286/75 od 28. aprila 1976. Navedeno prema Janković, M., *op. cit.*, 228.

23 Videti odluku Vrhovnog suda Srbije Rev. 2408/83. Zbirka sudskih odluka iz oblasti građanskog prava 1973–1986, Beograd 1986, odluka br. 1068.

24 Videti presudu Vrhovnog suda Srbije Rev. 292/04. Navedeno prema: Vuković, S., Stanojčić, G., *Komentar Porodičnog zakona*, Beograd 2013, 190.

25 Videti čl. 154. st. 1. Porodičnog zakona. To, drugim rečima, znači da se ni roditelj koji je potpuno ili delimično lišen roditeljskog prava ne oslobađa dužnosti da izdržava svoju decu. Videti čl. 81. st 4. i čl. 82. st. 2. Porodičnog zakona.

26 Videti čl. 154. st. 2. Porodičnog zakona.

27 U nekim zakonskim tekstovima obaveza roditelja se slikovito formuliše kao dužnost roditelja da u izvršavanju obaveze izdržavanja iskoriste „sve svoje mogućnosti i sposobno-

sopstvene imovine, što još studira, što se nalazi na odsluženju vojnog roka ili na izdržavanju kazne zatvora, odnosno što je svojom voljom raskinuo radni odnos, ne predstavlja izvinjavajući razlog za oslobađanje roditelja od obaveze izdržavanja maloletnog deteta.²⁸ Jednom rečju, roditelji su dužni da se odriču vlastitog egzistencijalnog minimuma i da ulažu posebne napore za pribavljanje potrebnih materijalnih sredstava kada je u pitanju njihova obaveza izdržavanja maloletnog deteta.

Ukoliko roditelji nemaju dovoljno materijalnih sredstava, a dete stiće prihode (dete koje je navršilo 15 godina života i svojim radom ostvaruje zaradu) ili poseduje imovinu, ono je dužno da doprinosi za svoje izdržavanje. U svakom slučaju, međutim, dužnost deteta je da samo delimično podmiruje potrebe svog izdržavanja iz sopstvene zarade ili imovine i ona je supsidijarna u odnosu na dužnost roditelja i krvnih srodnika.²⁹ Štaviše, uz odobrenje or-

sti". Videti čl. 215. Porodičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine. Slično se izjašnjava i sudska praksa: „Roditelj je dužan uzdržavati svoje malodobno dijete i onda ako to ide na štetu njegova vlastita izdržavanja." Videti odluku Vrhovnog suda Hrvatske Gž. 469/79 od 16. marta 1979, Pregled sudske prakse, Prilog Naše zakonitosti, br. 15/1979, odluka br. 60. „Roditelji su dužni uzdržavati svoju malodobnu djecu čak i onda ako bi došlo u pitanje i samo nužno uzdržavanje roditelja." Videti odluku Vrhovnog suda Hrvatske Gž. 2548/76 od 17. juna 1976, Pregled sudske prakse, Prilog Naše zakonitosti, br. 10/1976, odluka br. 35.

„Polazeći od sadržine odredaba o izdržavanju... obim obaveze izdržavanja se ne može svesti na obezbjeđenje osnovnih životnih potreba, nego će se smatrati da je roditelj ovu obavezu ispunio samo ukoliko je djetetu obezbijedio takav nivo životne egzistencije koji odgovara njegovim materijalnim mogućnostima." Videti Odluku Okružnog suda u Zenici Gž. 251/80 od 24. oktobra 1980, Bilten Vrhovnog suda Bosne i Hercegovine, br. 3/1981, 6.

- 28 „U sporu za izdržavanje za zaključak o mogućnostima roditelja da doprinosi izdržavanju svoje maloletne dece nije od odlučujućeg značaja okolnost što je jedan roditelj student, već se mora utvrditi... da je on u mogućnosti da stiće zaradu." Videti odluku Vrhovnog suda Srbije Gž. 728/85.

„Okolnost da je jedan roditelj nezaposlen i bez sopstvene imovine ne oslobađa ga obaveze da doprinosi izdržavanju maloletne dece." Videti odluku Vrhovnog suda Srbije Gž. 732/84.

„Okolnost da se roditelj izvesno vreme nalazi na odsluženju vojnog roka, uzeta sama za sebe, nije dovoljna za zaključak o neosnovanosti zahteva maloletnog deteta za obezvi-
njavanje tog roditelja na izdržavanje." Videti odluku Vrhovnog suda Srbije Gž. 158/84.

„Lice koje se nalazi na izdržavanju kazne zatvora dužno je da doprinosi izdržavanju svoje maloletne dece, ako je, s obzirom na ušteđevinu, prihode od imovine ili druge prihode, u mogućnosti da daje izdržavanje." Videti odluku Vrhovnog suda Srbije Gž. 724/85.

„Bez značaja je za obavezu roditelja da izdržavaju svoju maloletnu decu okolnost što je jedan od roditelja svojom voljom prekinuo radni odnos, ako je taj roditelj sposoban za rad i privređivanje i ostvarivanje zarade i van radnog odnosa, jer se i takvim radom mogu obezbeđivati sredstva potrebna za izdržavanje maloletne dece." Videti odluku Vrhovnog suda Srbije Gž. 1459/84. Sve odluke navedene u ovoj fusnoti objavljene su u Zbirci sudskih odluka iz oblasti građanskog prava 1973–1986, Beograd, 1986, odluke br. 1015, 1016, 1019, 1020 i 1021.

- 29 Videti čl. 154. st. 3. Porodičnog zakona. Konvencija o pravima deteta predviđa da roditelji imaju prvenstvenu odgovornost da, u okviru svojih sposobnosti i finansijskih mogućnosti, obezbede životne uslove potrebne za razvoj deteta i životni standard primeren fizičkom, mentalnom, duhovnom, moralnom i socijalnom razvoju deteta. S druge strane, države članice su obavezane i da preduzimaju sve odgovarajuće mere kako bi obezbedile da dete dobije izdržavanje od roditelja te da pomognu roditeljima u tom cilju (obezbeđujući materijalnu pomoć, programe potpore, podsticanje pristupanju međunarodnim

gana starateljstva, roditelji mogu otuđiti ili opteretiti i samu imovinu deteta radi njegovog izdržavanja.³⁰

Ako roditelj ne izvršava svoju obavezu izdržavanja prema maloletnom detetu, koja je utvrđena izvršnom sudskom odlukom ili izvršnim poravnanim pred sudom, može biti i krivično odgovoran.³¹ Drugi roditelj, koji vrši roditeljsko pravo, dužan je da protiv njega u ime deteta pokrene i vodi spor o izdržavanju, odnosno spor za izmenu odluke o izdržavanju. Najzad, umesto roditelja koji iz neopravdanih razloga ne zahteva izdržavanje za dete, tužbu za izdržavanje deteta može podneti i organ starateljstva.³²

Izdržavanje maloletnog deteta nameće posebne obaveze i za sud. Najpre, u bračnom sporu, kao i u maternitetskom i paternitetskom sporu, sud je dužan da odluči o vršenju roditeljskog prava, a odluka o vršenju roditeljskog prava uvek sadrži i odluku o izdržavanju deteta.³³ S druge strane, ako je poverilac izdržavanja dete, sud mora voditi računa ne samo o minimalnoj sumi izdržavanja, već je dužan da donese odluku koja će visina utvrđenog izdržavanja omogućiti takav nivo životnog standarda za dete kakav uživa roditelj dužnik izdržavanja.³⁴ To znači da će potrebe deteta kao poverioca izdržavanja zavisiti ne samo od objektivnih okolnosti (godine, zdravlje, obrazovanje, sport itd.) nego i od subjektivno većih mogućnosti za davanje izdržavanja koje su utvrđene na strani njegovog roditelja kao dužnika izdržavanja. Najzad, ako ima više poverilaca izdržavanja, pravo deteta na izdržavanje ima prvenstvo, što znači da je sud dužan da u slučaju odlučivanja o više istovremenih zahteva za izdržavanje vodi računa da se prvenstveno mora namiriti potreba deteta za izdržavanjem.³⁵

Najzad, kao što je već rečeno, ako je više lica istovremeno bilo dužno da daje izdržavanje, oni odgovaraju trećem licu solidarno za učinjene troškove izdržavanja. Nema nikakvog razloga da se to pravilo o pasivnoj solidarnosti ne odnosi i na roditelje kao dužnike izdržavanja u odnosu na njihovo maloletno dete.³⁶ Upravo takvo stanovište, u skladu sa višegodišnjom sudskom praksom, zauzimaju i dalje apelacioni sudovi u Srbiji:

sporazumima itd.). Videti čl. 27. Konvencije o pravima deteta. Tako i Mladenović, M., *op. cit.*, 613. Suprotan stav iznela je prof. Ana Prokop. Ona je smatrala da ako dete ima prihoda – bilo od svog rada, bilo od svoje imovine – ti prihodi prvenstveno treba da se upotrebe za pokriće njegovog izdržavanja, a tek ako oni nisu dovoljni, razliku moraju podmiriti roditelji iz svojih prihoda ili imovine. Videti Prokop, A., *op. cit.*, str. 148

30 Videti čl. 193. st. 3–4. Porodičnog zakona.

31 Videti čl. 195. Krivičnog zakonika (krivično delo „nedavanje izdržavanja”).

32 Videti čl. 278. st. 3. Porodičnog zakona.

33 Videti čl. 226. st. 1. i čl. 260. st. 1. u vezi čl. 272. st. 1–2. Porodičnog zakona.

34 Videti čl. 162. st. 3. Porodičnog zakona.

35 Videti čl. 166. st. 4. Porodičnog zakona. Upravo takav ispravan stav zauzela je sudska praksa i pre nego što je donet novi Porodični zakon: „Zakonska obaveza roditelja dece da izdržavaju svoje roditelje se isključuje ako roditelji dece nisu u mogućnosti da zbog obaveze izdržavanja dece doprinose izdržavanju svojih roditelja.” Videti odluku Vrhovnog suda Srbije Rev. 825/05 od 25. oktobra 2006, Bilten Okružnog suda u Beogradu, br. 74/2006, 87–89.

36 Videti čl. 165. Porodičnog zakona.

„Naime, presuda kojom je utvrđeno da je tuženi prirodni otac maloletnog S. I. ima deklaratorni karakter, što znači da je sud presudom samo utvrdio postojanje ove činjenice – očinstva tuženog u odnosu na maloletnog S. I. Taj odnos nije sudskom presudom konstituisan niti je tuženi postao otac u momentu donošenja presude, već je to od rođenja deteta, od kada je i dužnik njegovog izdržavanja po samom zakonu. Oba roditelja, i tužilja i tuženi su solidarni dužnici izdržavanja S. I. kao poverioca izdržavanja. Stoga se na ovaj odnos, nasuprot stavu prvostepenog suda, ima primeniti odredba čl. 165. stav 2. Porodičnog zakona, kojom je propisano da ako je više lica istovremeno bilo dužno da daje izdržavanje, njihova obaveza je solidarna. To znači da ukoliko jedan od solidarnih dužnika u celosti ispuni obavezu prema poveriocu, on kao isplatilac može tražiti od svakog od ostalih solidarnih dužnika da mu naknadi ono što je platio za njega.”³⁷

„Član 165. Porodičnog zakona predviđa da lice koje je davalo izdržavanje, a nije imalo pravnu obavezu za to, ima pravo na naknadu od lica koje je po zakonu bilo dužno da izdržavanje plaća poveriocu izdržavanja. Ako je više lica bilo dužno da plaća izdržavanje, njihova obaveza je solidarna. Dakle, više lica bi solidarno odgovaralo onom licu koje je faktički davalo izdržavanje, a nije imalo pravnu obavezu. Logičkim tumačenjem člana 165. stav 2. Porodičnog zakona sledi da, ako je jedan solidarni dužnik izdržavanja sam snosio troškove izdržavanja poverioca izdržavanja, takođe ima pravo od drugog solidarnog dužnika da ostvari naknadu. Dakle, lice koje je tužioca izdržavalo od rođenja do završetka redovnog školovanja bi bilo legitimisano na podnošenje ovakve tužbe, a ne poverilac izdržavanja. On je bio legitimisan na podnošenje tužbe za izdržavanje za vreme za koje se traži tekuće izdržavanje, od podnošenja tužbe pa ubuduće.”³⁸

4. POKUŠAJ VRHOVNOG KASACIONOG SUDA DA PREOKRENE SUDSKU PRAKSU?

Vrhovni kasacioni sud je, međutim, u jednoj skorašnjoj odluci iznenada odstupio od ranijeg stanovišta Vrhovnog suda Srbije i pokušao da preokrene dosadašnju čvrsto utemeljenu praksu svih nižesetepenih sudova, usmeravajući je u suprotnom pravcu:

„Odredbom člana 165. stav 1. Porodičnog zakona, lice koje je faktički davalo izdržavanje, a nije imalo pravnu obavezu, ima pravo na naknadu od lica koje je po ovom zakonu bilo dužno da daje izdržavanje. Imajući navedeno u vidu, pravilno su nižestepeni sudovi odbili

37 Videti rešenje Apelacionog suda u Novom Sadu Gž. 196/11 od 28. marta 2011. Navedeno prema Vuković, S., Stanojčić, G., *op. cit.*, 189.

38 Videti presudu Apelacionog suda u Novom Sadu Gž. 170/12 od 14. marta 2012. Iz arhive suda.

eventualni tužbeni zahtev tužilje M. da joj tuženi na ime regresa za izdržavanje njihove zajedničke dece isplati traženi iznos. Stoga što je tužilja, kao roditelj, imala zakonsku obavezu da doprinosi izdržavanju zajedničke maloletne dece stranaka, pa zato nema pravo na naknadu datih sredstava za izdržavanje od lica koje je po zakonu takođe dužno da daje izdržavanje.”³⁹

Na osnovu ovakvog obrazloženja moguće je pretpostaviti da je Vrhovni kasacioni sud svoje stanovište zasnovao na tumačenju prema kojem pravo na regresni zahtev za naknadu troškova učinjenih radi izdržavanja maloletnog deteta imaju sva treća lica prema onome ko je bio dužan da plaća zakonsko izdržavanje, ali da to pravo nema drugi roditelj „...stoga što je tužilja, kao roditelj, imala zakonsku obavezu da doprinosi izdržavanju zajedničke maloletne dece stranaka, pa zato nema pravo na naknadu datih sredstava...” Drugim rečima, pravo na naknadu troškova učinjenih na ime izdržavanja može da ostvari samo osoba koja nije imala nikakvu obavezu davanja zakonskog izdržavanja, a ne i dužnik izdržavanja koji je tu svoju obavezu ostvarivao u većem obimu od onoga na koji je bio obavezan.

Takvo stanovište, po mom mišljenju, potpuno je pogrešno. Naime, tačno je da je majka dece, koja je bila tužilja u ovom sporu, imala obavezu da doprinosi izdržavanju zajedničke maloletne dece stranaka, ali nikako nije bila dužna da to čini sama. Obaveza zakonskog izdržavanja maloletnog deteta tereti potpuno jednako oba roditelja i to na način, kao što je već rečeno, da takvu obavezu moraju izvršavati čak i po cenu ugrožavanja sopstvene egzistencije, odnosno tako da visina utvrđenog izdržavanja omogući detetu takav nivo životnog standarda kakav uživa roditelj dužnik izdržavanja. Upravo kako to i sam kaže u ovoj presudi Vrhovni kasacioni sud – majka je imala obavezu da „doprinosi” izdržavanju zajedničke dece – što bez sumnje mora značiti da ako je njen doprinos bio i jedini izvor izdržavanja za maloletnu decu, ona je svoju obavezu vršila u meri većoj od one na koju je bila dužna. Stoga se i na roditelja koji je sam podnosio troškove izdržavanja maloletnog deteta mora odnositi jezičko značenje norme iz člana 165. stav 1. Porodičnog zakona jednako kao i na svako treće lice, u tom smislu da „lice koje je faktički davalo izdržavanje, a nije imalo pravnu obavezu” svakako obuhvata kako onog ko je plaćao iako uopšte nije bio obavezan, tako isto i onog ko je plaćao više nego što je bio dužan. Drugim rečima, pojam onoga „ko nije bio obavezan” logički može značiti da nije uopšte bio obavezan, kao i da nije bio obavezan u meri u kojoj je bio preuzeo plaćanje izdržavanja. Štaviše, upitanost o razlozima za promenu stava Vrhovnog kasacionog suda još je i veća kada se ima na umu da je Zakon o braku i porodičnim odnosima – u vreme čijeg važenja je formirana jednoobrazna sudska praksa o kojoj je ranije bilo reči – na vrlo sličan način definisao ostvarivanje prava na naknadu za dato izdržavanje.⁴⁰

39 Videti presudu Vrhovnog kasacionog suda Rev. 857/10 od 15. septembra 2010. Iz arhive suda.

40 „Fizičko ili pravno lice koje je snosilo troškove izdržavanja nekog lica može tužbom tražiti naknadu tih troškova od onoga, ko je po ovom zakonu dužan da daje izdržavanje,

S druge strane, Porodični zakon takođe predviđa da za obaveze preuzete radi podmirenja potreba zajedničkog života u braku, kao i za obaveze koje po zakonu terete oba supružnika, odgovaraju supružnici solidarno svojom zajedničkom i posebnom imovinom.⁴¹ Nema sumnje da je obaveza zakonskog izdržavanja maloletnog deteta upravo primer za obavezu koja po zakonu tereti oba roditelja. Štaviše, istovetnu odredbu poznavao je i raniji srpski Zakon o braku i porodičnim odnosima⁴² i upravo na osnovu takvog tumačenja formirala se i učvrstila dugogodišnja praksa redovnih sudova i nepodeljena podrška koju je takva primena zakona dobila u pravnoj teoriji.⁴³ Zbog toga ostaju nedovoljno jasni razlozi koji su motivisali naš najviši sud da promeni stav i usmeri sudsku praksu u suprotnom pravcu. Razume se, promena stava suda je načelno dopuštena i legitimna, ali se za tako nešto uvek moraju pružiti uverljivi razlozi, kako bi se otklonila svaka sumnja u objektivnu nepristrasnost suda u slučaju u kome donosi „prevratničku” odluku.

Najzad, opšti standardi zaštite ljudskih prava, koje potvrđuju odredbe o ravnopravnosti roditelja u Ustavu,⁴⁴ Konvenciji o pravima deteta,⁴⁵ Protokolu broj 7 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda⁴⁶ i Porodičnom zakonu,⁴⁷ kao i bogata sudska praksa Evropskog suda za ljudska prava⁴⁸, zahtevaju da roditelji u svojim pravima i obavezama prema deci budu u apsolutno jednakoj poziciji. To je pravično i na najbolji način služi zaštititi najboljeg interesa deteta.

ukoliko su učinjeni troškovi bili potrebni.” (čl. 319. st. 1. Zakona o braku i porodičnim odnosima).

41 Videti čl. 187. st. 1. Porodičnog zakona.

42 Videti čl. 336. st. 2. Zakona o braku i porodičnim odnosima.

43 Štaviše, jednu od retkih presuda koje su odstupale od dobro ustanovljene prakse Vrhovnog suda Srbije, u kojoj je zauzeto stanovište da roditelj koji je bio u mogućnosti da sam izdržava dete i da nije bio potreban doprinos drugog roditelja zbog toga nema pravo da traži od tog dugog roditelja da mu ovaj ma šta naknadi na ime svog doprinosa za izdržavanje, već da bi to pravo imao samo roditelj koji se zadužio radi izdržavanja deteta, oštro je kritikovao profesor Andrija Gams. Prema njegovom mišljenju: „Odluka je sasvim nepravilna. Bez obzira koliko priroda ima jedan roditelj, mora da doprinosi i drugi roditelj izdržavanju zajedničkog deteta prema svojim mogućnostima. Nije od pravnog značaja da li se jedan roditelj u tu svrhu zadužio ili nije.” Videti odluku Vrhovnog suda Srbije Rev. 259/58 i Gams, A., *op. cit.*, 167.

44 „Roditelji imaju pravo i dužnost da izdržavaju, vaspitavaju i obrazuju svoju decu, i u tome su ravnopravni.” (čl. 65. st. 1. Ustava)

45 „Države članice će uložiti sve napore kako bi se uvažavalo načelo da oba roditelja imaju zajedničku odgovornost u podizanju i razvoju deteta. Roditelji ili, u zavisnosti od slučaja, zakoniti staratelji imaju glavnu odgovornost za podizanje i razvoj deteta. Interesi deteta su njihova osnovna briga.” (čl. 18. st. 1. Konvencije o pravima deteta)

46 „Supružnici uživaju jednaka prava i dužnosti u međusobnim građansko-pravnim odnosima, kao i u njihovom odnosu prema deci u vezi sa brakom ili u slučaju razvoda.” (čl. 5. Protokola br. 7. uz Evropsku konvenciju o ljudskim pravima)

47 „Roditelji su ravnopravni u vršenju roditeljskog prava.” (čl. 7. st. 2. Porodičnog zakona)

48 Videti, umesto svih drugih: *Case of Evans v. United Kingdom*, No. 6339/05 od 7. marta 2006, § 64–68.

5. EPILOG UMESTO ZAKLJUČKA

I pored toga što je Vrhovni kasacioni sud pokušao da preusmeri dosadašnju sudsku praksu novim tumačenjem odredbe Porodičnog zakona o pravu na regres roditelja koji je sam izdržavao dete, a prema drugom roditelju koji se o tu obavezu ogrešio, jedno Veće Apelacionog suda u Beogradu istrajalo je na svom ranijem stanovištu:

„Roditelji imaju obavezu da izdržavaju dete. Njihova obaveza je proistekla iz zakona. Roditelj koji je isključivo ili u delu većem nego što je obavezan, učestvovao u izdržavanju deteta ima pravo da potražuje od drugog roditelja (koji je u celini ili delimično zanemario svoju obavezu izdržavanja prema detetu) da mu nadoknadi deo troškova koje je imao za izdržavanje zajedničkog deteta, a koji deo je srazmeran materijalnim mogućnostima roditelja koji nije uredno izvršavao svoju obavezu izdržavanja i koja naknada, istovremeno, mora da odgovara potrebama deteta kao poverioca izdržavanja. Dakle, roditelj koji je izdržavao dete ima pravo na regres – pravo na vraćanje od roditelja koji nije učestvovao u izdržavanju deteta. U suprotnom došlo bi do sticanja bez osnova kod roditelja koji je zanemario svoju zakonsku obavezu izdržavanja deteta... Roditelji solidarno odgovaraju za izdržavanje dece. ... Njihova obaveza je solidarna i proističe iz istog osnova... pa tužilac u smislu člana 218. i 423. stav 1. Zakona o obligacionim odnosima ima pravo da od tužene kao drugog roditelja traži da mu nadoknadi deo troškova koje je on utrošio za izdržavanje zajedničke dece i koji deo je srazmeran materijalnim mogućnostima tužene u tom periodu i koji je po zakonu bila dužna da plaća na ime svog doprinosa za izdržavanje zajedničke dece, a koji istovremeno u svemu odgovara i potrebama dece kao poverilaca izdržavanja.”⁴⁹

Nakon što je Odeljenje sudske prakse Apelacionog suda u Beogradu zaustavilo ovu odluku kao spornu – a imajući u vidu izrečeno stanovište u citiranoj presudi Vrhovnog kasacionog suda – pitanje je razmotreno najpre na sednici Građanskog odeljenja, a potom i na sednici svih sudija Apelacionog suda u Beogradu, koja je održana 1. oktobra 2014. godine. Tom prilikom, Apelacioni sud u Beogradu je, većinom glasova svih prisutnih sudija (46 prema 14), odlučio da ostane pri svom stavu, odnosno da ne prihvati stanovište Vrhovnog kasacionog suda da se pravo na regres za isplaćeno izdržavanje može uspešno isticati prema svim trećim licima, ali ne i prema drugom roditelju deteta.⁵⁰

49 Videti presudu Apelacionog suda u Beogradu Gž. 1197/12 od 6. decembra 2012, kojom je preinačena presuda Osnovnog suda u Zaječaru P. 117/12 od 21. maja 2012. Iz arhive suda. Videti takođe Govedarica, M., *Solidarnost obaveze roditelja da izdržavaju dete*, referat sudije izvestioca za sednicu Građanskog odeljenja Apelacionog suda u Beogradu od 22. marta 2013, str. 4.

50 Videti opširnije Govedarica, M., *Neka sporna pitanja iz porodičnog prava*, referat pripremljen za Godišnje savetovanje sudija Srbije „Sudijski dani – 2014“, Vrnjačka Banja, 5–7. oktobar 2014, 10.

*Prof. dr Marija Draškić**

RIGHT TO RECOVERY OF THE PARENT WHO WAS THE SOLE PARENT-SUPPORT DEBTOR

Summary

According to the Article 165 of the Serbian Family Act a person who has actually provided support without being legally obliged to do so has the right to recovery from the person who, according to this Act, was under the obligation to provide support. Until recently, it was never challenged in the long-standing jurisprudence of the Serbian regular courts that this rule should be also applied to the only parent who maintained the child and that he/she should have the right to recovery from the other parent. However, the Supreme Court of Cassation announced the decision which is not in line with the former common understanding of such a claim. Contrary to this attitude, this text reveals the arguments that, on one hand, the notion of „person who has actually provided support without being legally obliged to do so” is without any doubt applicable also to the parent who was legally obliged to give support to his/her child, but not as a sole parent-support debtor. On the other hand, spouses are jointly and severally liable with their joint and separate properties for obligations undertaken to satisfy the needs of cohabitation in marriage, as well as for obligations which, by law, burden both spouses, and following the rule that if more than one person were under the obligation to provide support at the same time, their obligations are joint and several.

Key words: *Support. – Parental rights. – Rights of the child.*

* Marija Draškić, PhD. Professor of Law, Faculty of Law University of Belgrade. Judge of the Constitutional Court of Serbia. This article is the result of research within the project *Perspectives of Implementation of European Standards in the Serbian Legal System* (179059), supported by the Ministry of Education, Science and Technological Development.